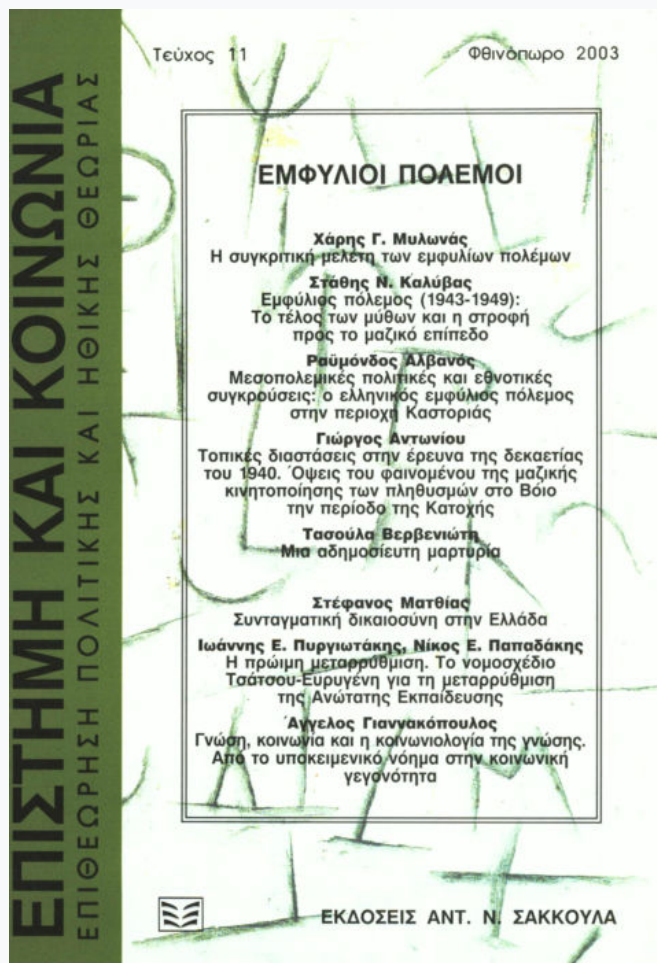

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 11 (2003)

Εμφύλιοι πόλεμοι

Σάσκια Σάσεν, Χωρίς έλεγχο; Η εθνική κυριαρχία, η μετανάστευση και η ιδιότητα του πολίτη την εποχή της παγκοσμιοποίησης

I. N. Μπασκόζος

doi: [10.12681/sas.929](https://doi.org/10.12681/sas.929)

Copyright © 2015, I. N. Μπασκόζος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπασκόζος I. N. (2015). Σάσκια Σάσεν, Χωρίς έλεγχο; Η εθνική κυριαρχία, η μετανάστευση και η ιδιότητα του πολίτη την εποχή της παγκοσμιοποίησης. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 11, 286-288. <https://doi.org/10.12681/sas.929>

Σάσκια Σάσεν, Χωρίς έλεγχο; Η εθνική κυριαρχία, η μετανάστευση και η ιδιότητα του πολίτη την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Μτφ. Π. Παπανδρέου, Πρόλογος Χ. Ι. Παρασκευόπουλος, Θ. Πελαγίδης, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2003, 227 σελ.

Η Σάσκια Σάσεν, καθηγήτρια κοινωνιολογίας στο Σικάγο, ερευνά σημαντικά φαινόμενα της σύγχρονης εποχής της παγκοσμιοποίησης ξεπερνώντας τις ιδεολογίζουσες αναλύσεις, που κατακλύζουν βιβλία ακόμα και σημαντικών διανοουμένων, στηριζόμενη κυρίως σε δεδομένα και ερευνητικό υλικό. Στο παρόν βιβλίο περιέχονται μια σειρά διαλέξεων που αντικατοπτρίζουν τις έρευνές της στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Κύριοι άξονες έρευνας είναι η εθνική κυριαρχία σε καθεστώς παγκοσμιοποίησης και κατά πόσον αυτή διατηρεί ακόμα ακέραιο το δικαίωμά της στην εδαφικότητα. Ποια τμήματα δηλαδή αυτής της εδαφικότητας έχουν αναιρεθεί από τις διαδικασίες που συνιστούν την παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Παράλληλα θέτει σε αμφισβήτηση την 'οικονομική υπηκοότητα', η οποία ίσως να σηματοδοτεί και νέα περιεχόμενα στα δικαιώματα των πολιτών. Τέλος, εξετάζει το ζήτημα της μετανάστευσης και διαπιστώνει τις αντίρροπες δυνάμεις που καθορίζουν τη σχέση κράτους και μετακινούμενων πληθυσμών. Επιπλέον διαβλέπει μελλοντικά ζητήματα που θα έχει να λύσει το κράτος - έθνος.

Η Σάσεν ξεκινάει από την απλή παραδοχή του γεγονότος ότι σήμερα η παγκοσμιοποιημένη οικονομία αποεθνικοποιεί το εθνικό έδαφος παραχωρώντας μερικά τμήματα κυριαρχίας στις υπερεθνικές οντότητες και την παγκόσμια κεφαλαιαγορά. Ως προς αυτό εξετάζει τρία βασικά ερωτήματα. Πρώτον, τι μορφή παίρνει η συγκεκριμένη εδαφικότητα που αντιπροσωπεύει τη δύναμη της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας επί του εθνικού κράτους. Δεύτερον, ποιο μπορεί να είναι το νέο νομικό καθεστώς ρύθμισης των διασυνοριακών οικονομικών συναλλαγών. Τρίτον, ποιος είναι ο αντίκτυπος των αυξανόμενων οικονομικών δραστηριοτήτων στον ηλεκτρονικό χώρο, τον οποίο 'αγνοούν' τα όποια εθνικά σύνορα. Η Σάσεν απορρίπτει κατ' αρχάς τη δισυστική αντίληψη που αντιπαραθέτει το παγκόσμιο στο εθνικό και η οποία κατανοεί αυτούς τους δύο χώρους ως αμοιβαία αποκλειόμενους. Αυτή η αντίληψη εξάλλου είναι που έχει δημιουργήσει τα δύο βασικά στρατόπεδα υπέρ ή κατά της παγκοσμιοποίησης. Το σημερινό εθνικό κράτος έχει μετασχηματιστεί, υποστηρίζει η Σάσεν, ακόμη κι αν αυτό δεν διακρίνεται με την πρώτη ματιά: η υποδομή χάρη στην οποία καθίσταται δυνατή η κινητικότητα του υπερεθνικού κεφαλαίου είναι εγκατεστημένη σε εθνικό έδαφος, οι μη-

χανισμοί μέσω των οποίων εφαρμόζονται οι νέες νομικές μορφές που είναι απαραίτητες για την παγκοσμιοποίηση αποτελούν συχνά μέρος του θεσμικού πλαισίου των κρατών. Μέσω αυτής της συμμετοχής του το κράτος μετασχηματίστηκε. Η κυριαρχία και η εδαφικότητα έχουν ως εκ τούτου υποστεί μεταλλαγές, όχι ισότιμα σε όλα τα πεδία εφαρμογής τους, αλλά πάντως σημαντικές, ώστε να αναδύονται νέα θεωρητικά ζητήματα.

Η Σάσεν θέτει ως συνέχεια των προηγούμενων ερευνών της υπό εξέταση το ζήτημα της υπηκοότητας και δη της 'οικονομικής υπηκοότητας', πιστεύοντας ότι πρόκειται για έναν θεσμό κρίσιμης σημασίας για τη διακυβέρνηση και την άσκηση ελέγχου στο πλαίσιο του εθνικού κράτους που θα μπορούσε να διαδραματίσει κάποιον ρόλο στη διακυβέρνηση της παγκόσμιας οικονομίας. Η συγγραφέας διερευνά τον αντίκτυπο που έχει η ισχυροποιούμενη παγκόσμια οικονομία και τη διαμόρφωση των δικαιωμάτων που συνδέονται με αυτόν τον θεσμό και ιδιαίτερα των δικαιωμάτων του δημοκρατικού ελέγχου, που καθιστούν τις κυβερνήσεις υπόλογες για τη δράση τους. Είναι γεγονός πως οι παγκόσμιες χρηματοοικονομικές αγορές τις τελευταίες δεκαετίες (μαζί με τις νέες συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα) έχουν συσσωρεύσει εκπληκτικά μεγέθη νέων δικαιωμάτων και νομιμοποιήσεων και έχουν πάρει υπό τον έλεγχό τους πολλές εξουσίες που ιστορικά ανήκαν στη δικαιοδοσία του εθνικού κράτους. Έτσι σήμερα οι αγορές γνωμοδοτούν για τη δανειοληπτική ικανότητα ενός κράτους, μπορούν να γνωμοδοτούν και να απορρίπτουν ή να αποδέχονται οικονομικές στρατηγικές του εθνικού κράτους, υποχρεώνουν τις κυβερνήσεις να πάρουν συγκεκριμένα μέτρα, νέοι θεσμοί όπως τα συνταξιοδοτικά ταμεία και οι ασφαλιστικές εταιρείες διαχειρίζονται τον 'εθνικό πλούτο' κ.τ.λ. Το ερώτημα είναι τι κάνανε οι κυβερνήσεις σε αυτές τις εξελίξεις και αν ο πολίτης μπορεί να παρέμβει σε τέτοιες υπερεθνικές εξελίξεις. Ένα ερώτημα που έθεσε πρόσφατα και ο Ζαν Πολ Φιτουσί με το τελευταίο του βιβλίο. Η συγγραφέας πιστεύει ότι το περιεχόμενο του δημοκρατικού ελέγχου διευρύνεται και ως εκ τούτου δεν μπορεί να περιορίζεται μόνον στους πολίτες αλλά πρέπει να συμπεριλάβει τους καινούργιους διεθνείς παίκτες. Κλίνει μάλιστα προς την άποψη ότι κάποτε, σύμφωνα με τον Thomas Franck, η νομιμότητα της κάθε κυβέρνησης θα εκτιμάται ρητώς με τη χρήση διεθνών κανόνων και διαδικασιών. Άρα θα υπάρξει ένα πλέγμα νέων νόμων που θα καθιστούν τους πολίτες κάθε έθνους κριτές της διεθνούς νομιμότητας της χώρας τους. Φυσικά γύρω από μια τέτοια εξέλιξη θα αναπτυχθούν αντίρροπες δυνάμεις από ομάδες μερικών/τοπικών συμφερόντων ή διαφορετικών ιδεολογιών.

Το τρίτο και πιο ακανθώδες θέμα που εξετάζει η Σάσεν είναι αυτό της αντινομίας μεταξύ της παγκοσμιοποίησης που ανοίγει τα σύνορα και της θέλησης των κρατών να κρατούν τα σύνορα κλειστά και ελεγχόμενα όσον αφορά την είσοδο μεταναστών. Είναι δυνατόν το κεφάλαιο να κυκλοφορεί ελεύθερα αλλά όχι οι άνθρωποι που το παράγουν; Η Σάσεν αναγνωρίζει σε αυτό το ερώτημα ένα από τα πιο δύσκολα πολιτικά προβλήματα που καλούνται οι κυβερνήσεις των κρατών να επιλύσουν. Ήδη στο εσωτερικό της GATT όσο και της NAFTA υπάρχουν ειδικά καθεστώτα ρύθμισης της κινητικότητας των εργαζομένων στις υπηρεσίες. Από την άλλη μεριά υπάρχει το θέμα της ασφάλειας και οι ποικίλες ενστάσεις για διατήρηση του σημερινού status στο ζήτημα των συνόρων. Επίσης εξακολουθεί να υπάρχει το ζήτημα των νομιμοποιήσεων των προσφύγων και όσων ζητούν άσυλο, που ρυθμίζεται με διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες πολλές φορές έρχονται σε σύγκρουση με τη θέληση του εθνικού κοινοβουλίου ή της κοινής γνώμης. Η Σάσεν καταλήγει πως η ύπαρξη δύο διαφορετικών καθεστώτων, αυτού της ρύθμισης της κυκλοφορίας του κεφαλαίου και αυτού της κυκλοφορίας των μεταναστών, καθώς και η ύπαρξη δύο παρόμοια διαφορετικών καθεστώτων στα πεδία της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της προστασίας των κυριαρχικών δικαιωμάτων του κράτους δεν είναι δυνατόν να επιλυθούν με βάση τους παλιούς κανόνες του παιχνιδιού. Με αυτή την έννοια η παρουσία των μεταναστών σε όλες τις χώρες της γης αποτελεί ένα πεδίο διερεύνησης της νέας τάξης πραγμάτων.

Χωρίς αμφιβολία η Σάσεν προσφέρει πεδίο πλούσιου προβληματισμού σε θεμελιώδη ζητήματα, τα οποία όμως αντί να συζητούνται, οι κυβερνήσεις τα 'σπρώχνουν κάτω από το τραπέζι' για να μην φαίνονται.

I.N. Μπασκόζος

Γιάννης Α. Τασόπουλος, *Το Ηθικοπολιτικό Θεμέλιο του Συντάγματος* [Δημοσιεύματα Συνταγματικού Δικαίου 13], Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001, 353 σελ.

Τα τελευταία χρόνια οι έλληνες νομικοί (και ιδιαίτερα όσοι ασχολούνται με τη φιλοσοφία του δικαίου και το συνταγματικό δίκαιο) έχουν ανακαλύψει την αγγλοσαξονική φιλοσοφία του δικαίου και ιδιαίτερα την πλουσιότατη αμερικάνικη συνταγματική θεωρία. Ο Γιάννης Τασόπουλος είναι ο μοναδικός